

اکتوهای خانواده اخلاق

ترسیم سیمای خانواده اخلاق
درآینه الگوهای علمی، معنوی

سرشناسه: حسین خانی، هادی، ۱۳۴۳ -
 عنوان و نام پدیدآور: الگوهای خانواده اخلاقی: ترسیم سیمای خانواده اخلاقی در آینه الگوهای
 علمی، معنوی / نویسنده هادی حسین خانی.
 مشخصات نشر: قم: موسسه فرهنگی هنری طریق معرفت ثقلین، ۱۳۹۴.
 مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.
 شابک: ۷-۲-۹۵۱۵۱-۶۰۰-۹۷۸ / ۱۰۰۰۰۰ ریال
 وضعیت فهرست نویسی: فیپا
 یادداشت: کتابنامه: ص. ۱۶۹ - ۱۷۶.
 عنوان دیگر: ترسیم سیمای خانواده اخلاقی در آینه الگوهای علمی، معنوی.
 موضوع: خانواده‌ها - جنبه‌های اخلاقی
 موضوع: ارتباط در خانواده
 موضوع: اخلاق اسلامی
 موضوع: تربیت خانوادگی
 موضوع: خانواده‌ها -- جنبه‌های مذهبی -- اسلام
 رده بندی کتبی: ۱۳۹ الف ح / ۵۲ BP۲۵۳
 رده بندی دیسی: ۲۹۷/۶۴
 شماره کتابشناس ملی: ۳۹۱۱۱۲۵

الگوهای خانواده اخلاقی

ترسیم سیمای خانواده اخلاقی
 در آینه الگوهای علمی، معنوی

به سفارش: موسسه لاهوتیان آفاق
 نویسنده: هادی حسین خانی
 حروفچین و صفحه‌آرایی: کیانی پیدگی
 ناشر: موسسه فرهنگی هنری طریق معرفت ثقلین
 نوبت چاپ: زمستان ۱۳۹۴
 چاپ: اول
 شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
 قیمت: ۱۰۰۰۰ تومان
 شابک: ۷-۲-۹۵۱۵۱-۶۰۰-۹۷۸
 استوگرافی: چاپ: نقش، زلال کوثر

مراکز پخش:
 قم- صفائیه- کوی ۳۷- پلاک ۱۶
 معاونت تهذیب حوزه‌های علمیه
 تلفن: ۰۲۵۳۷۸۴۱۱۶۲
 فروشگاه مجازی ۲۴: www.FM24.ir
 ۰۹۱۹۰۶۵۸۰۵۰

فهرست مطالب

۱۱	پیشگفتار
۱۳	مقدمه

■ گفتار اول: اخلاق در گفت و گو

۱۷	۱. سلام کردن
۱۹	۲. اظهار محبت
۲۰	۱- ۲) اظهار محبت صریح
۲۱	۲- ۲) صدا زدن آمیخته با محبت
۲۳	۳- ۲) شوخ طبعی محبت آمیز
۲۴	۴- ۲) دعا کردن به همسر در حضور او
۲۵	۵- ۲) پرهیز از مقایسه همسر با دیگران
۲۷	۶- ۲) ابراز وفاداری
۲۹	۷- ۲) اظهار جان نثاری برای همسر
۳۰	۸- ۲) تعریف کردن از همسر

۳۱	۹-۲) قدردانی از زحمات همسر
۳۴	۱۰-۲) دفاع از همسر در حضور دیگران
۳۶	۱۱-۲) بیان عذوفت‌آمیز در برابر کم‌مهری همسر
۳۸	۳. صداقت
۴۰	۴. گوش دادن
۴۳	۵. پرهیز از تنش‌های کلامی
۴۳	۵-۵) جر و بحث
۴۷	۲-۵) پرسش‌های نابجا
۴۹	۳-۵) نقول کردن

■ گفتار دوم: ایجاد رابطه حل تعارض بین فردی

۵۷	۱. زمینه‌های تعارض
۶۱	۲. آسیب‌های تعارض
۶۱	۳. عوامل مؤثر در حل تعارض
۶۱	۱-۳) جدی گرفتن مسأله
۶۲	۲-۳) دعا
۶۴	۳-۳) درک کردن همسر
۶۵	۴-۳) باور به توانمندی در حل اختلاف
۶۶	۵-۳) اراده‌ی اصلاح
۶۶	۶-۳) اختصاص زمان مناسب و نزدیک برای گفت‌وگو
۶۸	۷-۳) در نظر گرفتن مکان مناسب برای گفت‌وگو
۶۹	۸-۳) عذرخواهی و عذرپذیری
۷۱	۴. گام‌های حل تعارض
۷۱	۱-۴) روشن کردن مسأله
۷۲	۲-۴) مشخص کردن جزئیات مسأله

- ۷۴..... ۴-۳) جست و جوی راه حل های ممکن
- ۷۴..... ۴-۴) ارزیابی راه حل ها و انتخاب مناسب ترین آن ها
- ۷۵..... ۴-۵) تقسیم کار و برنامه ریزی در مورد آن
- ۷۵..... ۴-۶) عمل بر اساس راه حل برگزیده
- ۷۷..... ۴-۷) پیگیری و محاسبه ی نتایج
- ۷۹..... ۴-۸) تکمیل جلسه ی صلح خانوادگی
- ۸۱..... ۴-۹) بهره گرفتن از مشاوران متعهد و متخصص
- ۸۲..... ۴-۱۰) تحمل شرایط همسر و معاشرت نیکو با وی
- ۸۴..... ۴-۱۱) جدایی پذیرفته شده

■ گفتار سوم: اخلاق در برقراری ارتباط با خارج از نظام خانواده

- ۸۹..... ۱. خانواده ها
- ۸۹..... ۱-۱) خانواده ی خود
- ۸۹..... ۱-۱-۱) حفظ ارتباط با خانواده ی خود و احسان به آن ها
- ۹۱..... ۱-۱-۲) پرهیز از وابستگی
- ۹۲..... ۱-۱-۳) زندگی در منزل والدین؛ آری یا نه؟
- ۹۳..... ۱-۱-۴) گفت و گوی شایسته با خانواده در مورد همسر
- ۹۵..... ۱-۱-۵) گفت و گو با همسر در مورد خانواده خود
- ۹۶..... ۱-۲) خانواده همسر
- ۹۷..... ۱-۲-۱) احترام گذاشتن به خانواده ی همسر
- ۱۰۱..... ۱-۲-۲) پرهیز از رقابت با اعضای خانواده ی همسر
- ۱۰۱..... ۱-۲-۳) گفت و گوی مستقیم و رفع سوء تفاهم ها
- ۱۰۲..... ۱-۲-۴) تفکیک میان بد رفتاری خانواده و خود همسر
- ۱۰۴..... ۲. بستگان و فامیل
- ۱۰۴..... ۲-۱) ارتباط صمیمانه با بستگان

- ۱۰۷ ..... ۲-۲) مراقبت از ارتباط با بستگان منحرف
- ۱۰۸ ..... ۳-۲) پیش‌گیری از دخالت بستگان در زندگی خانوادگی
- ۱۰۹ ..... ۳) دوستان
- ۱۰۹ ..... ۱-۳) پیوند با دوستان مورد اعتماد
- ۱۱۰ ..... ۲-۳) اعتدال در دوستی
- ۱۱۰ ..... ۳-۳) رعایت حدود شرعی در دوستی

■ شمار چهارم: اخلاق در امور اقتصادی

- ۱۱۵ ..... ۱) مسئولیت‌های اخلاقی مردان در امور اقتصادی
- ۱۱۵ ..... ۱-۱) تأمین اقتصادی خانواده
- ۱۱۷ ..... ۱-۲) کسب حلال
- ۱۲۰ ..... ۳-۱) توازن دخل و خرج
- ۱۲۱ ..... ۴-۱) قناعت
- ۱۲۲ ..... ۲) تکالیف اخلاقی زنان در امور اقتصادی
- ۱۲۲ ..... ۱-۲) ساده‌زیستی
- ۱۲۵ ..... ۲-۲) صیانت از امانت
- ۱۲۶ ..... ۳-۲) پرهیز از منت نهادن بر شوهر
- ۱۲۷ ..... ۴-۲) بخشش قسمتی از مهریه

■ گفتار پنجم: اخلاق در امور جنسی

- ۱۳۱ ..... ۱) تأمین نیاز جنسی همسر
- ۱۳۲ ..... ۲) عفت‌ورزی
- ۱۳۳ ..... ۱-۲) مراقبت از نگاه
- ۱۳۵ ..... ۲-۲) پرهیز از شوخی با نامحرم
- ۱۳۷ ..... ۳-۲) رعایت حریم در روابط با نامحرم

۱۴۲	۳. غیرت و ورزی
۱۴۴	۴. پرهیز از غیرت و ورزی نابه‌جا
۱۴۵	۵. آراستگی

■ گفتار نهم: اخلاق در مدیریت خانواده و ایفای نقش

۱۵۲	۱. همکاری و معاون
۱۵۴	۲. تقسیم کار
۱۵۶	۳. مدیریت مرد
۱۶۰	۴. مدیریت کدبانو
۱۶۲	۵. تربیت فرزند
۱۶۴	۶. مشورت

■ منابع و مآخذ

۱۶۹	منابع و مآخذ

پیشگفتار

اسلام، خانواده محسوب‌ترین و عزیزترین بنیان اجتماعی نزد خداوند دانسته است. دربارهٔ مرغوب به ازدواج، تنظیم روابط خانوادگی، مسئولیت اعضای خانواده در برابری یکدیگر با استحکام خانواده، آموزه‌های بسیاری در منابع اسلامی وجود دارد. توجه به تسهیل خانواده و استحکام و کارآمدی آن، نه تنها وظیفه اعضای خانواده، که مسئولیتی اجتماعی و حکومتی است. جامعه نسبت به ازدواج افراد، و تشکیل، تحکیم و تعالی خانواده مسئول شناخته شده و پس از آن نیز نسبت به ترمیم خانواده و حل مسائل و مشکلات خانوادگی وظیفه مند است.

«خانواده محوری» در منظومه معرفت اسلامی یک راه میان‌رسان محسوب می‌شود. در نگاه اسلامی، خانواده بیشترین تأثیر و بالاترین مسئولیت را در باب تربیت برعهده دارد. خانواده محوری از یک منظر به معنای توانمندسازی در حل مسائل خود، ارتقاء مهارت‌ها و تقویت دانش خانواده و تحکیم جایگاه تربیتی آن است.

امروزه به برکت انقلاب اسلامی و استقرار نظام مقدس جمهوری اسلامی با وجود رهبری اسلام‌شناس، آگاه، عادل و دلسوز نسبت به صلاح و مصلحت

فرد و اجتماع، توجه به ارزش های اصیل و عوامل کلیدی سعادت بخش در جامعه هم چون خانواده، بیش از هر زمان دیگری تجلی می نماید.

در بستر انقلاب اسلامی که خود یک انقلاب اصیل فرهنگی ناشی از فرهنگ ناب اسلام عزیز بود، تأکید بر پاسداشت خانواده، به دلیل جایگاه بگانه آن در فرایند مهم تربیت و شکل دهی به ارزش ها ضرورتی آشکار یافته است. در همین راستا، مجموعه کتاب های خانواده در چهار بخش تشکیل، تحکیم، تعالی و ترمیم خانواده با تأکید بر اصل تقدم پیشگیری بر درمانگری و با رویکرد اسلامی، تدوین و به علاقه مندان تقدیم می گردد.

کتاب «الگوی خانواده اخلاقی» با استفاده از منابع اسلامی، مهم ترین ارزش های اخلاقی را که موجب تقویت روابط میان همسران می شود، شناسایی و شاخصه ها و معیارهای آن و هم چنین تهدیدها و آسیب های بی توجهی به این ارزش ها را تبیین کرده و با اتخاذ استقرار آن ها در خانواده، راهبردهای لازم را ارائه می دهد.

امتیاز این مجموعه آن است که هر یک از موضوعات فوق با ارائه الگوهای اخلاقی از علما و شهدا به صورت عینی و ملموس به نمایش گذاشته شده. در پایان، از نویسندگان محترم حجت الاسلام هادی حسین خانی که کتاب حاضر به همت وی تدوین شده است، تقدیر و تشکر می شود.

و آخر دعوانا ان الحمد لله رب العالمین

مدیریت مطالعات تربیتی فرهنگی

معاونت تهذیب حوزه های علمیه

مقدمه

استحکام و تعالی خانواده به عنوان یکی از مهم‌ترین و تأثیرگذارترین نهادهای اجتماعی، به میزان بسیار زیادی متأثر از حاکمیت ارزش‌های اخلاقی در آن است. از این رو، در منابع اسلامی بر صلاحیت اخلاقی به مثابه یک معیار کلیدی در همه‌ی برگزینی تأکید شده است.^۱ علاوه بر لزوم توجه به صلاحیت اخلاقی همسر در اصل ازدواج و انتخاب همسر، رعایت اصول اخلاقی در طول زندگی مشترک نیز حائز اهمیت فراوان است و به همین دلیل، در منابع اسلامی بر حاکمیت اخلاق در روابط بین همسران تأکید فراوانی مشاهده می‌شود، به گونه‌ای که حتی جزئی‌ترین نکات اخلاقی مؤثر در تقویت بنیان خانواده نیز مورد توجه جدی قرار گرفته است. بررسی‌های گوناگون در موضوع خانواده نشان‌گر آن است که تضعیف بنیاد خانواده در جامعه امروز تا حدود زیادی از ضعف ارزش‌های اخلاقی در خانواده و به ویژه در روابط بین همسران ناشی می‌شود. تحقیقات رحیمی در چندین شهرستان استان خراسان در خصوص عوامل طلاق، حاکی از آن است که نداشتن تفاهم اخلاقی زوجین با ۷۶/۲۳ درصد، مهم‌ترین عامل طلاق به شمار می‌رود.^۲

بررسی‌های به عمل آمده توسط سپهریان^۳ نیز در خصوص مولفه‌ای که طی

۱. عن ابراهیم بن محمد الهمدانی قال: کتبت الی ابی جعفر علیه السلام فی التزوید فأتانی کتابه بخطه قال رسول الله ﷺ: إِذَا جَاءَكُمْ مِنْ تَرْضَوْنَ حُلُقَهُ وَ دِينُهُ فَرَّجْهُوهُ إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةً فِی الْأَرْضِ وَ فَسَادٌ کَبِیرٌ ابراهیم همدانی می‌گوید: درباره ازدواج نامه‌ای به امام باقر علیه السلام نوشتم. حضرت به خط خود جواب داد که رسول اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرموده: با کسی که از اخلاق و دینش رضایت دارید، ازدواج کنید و خودداری شما از وصلت با او باعث فساد و فتنه بزرگ در جامعه خواهد شد. (فلسفی، الحدیث (روایات تربیتی)، ج ۱، ص ۱۸۱).

۲. رحیمی، بررسی علل طلاق در استان خراسان، فصلنامه جمعیت، شماره ۳۳، ص ۱۱۲.

۳. سپهریان، بررسی مقدماتی عوامل مؤثر بر طلاق و راه‌های پیش‌گیری از آن، فصلنامه اصول بهداشت روانی، سال دوم، شماره پنجم و ششم، ص ۱۹.

سال‌های ۱۳۷۳ و ۱۳۷۴ در شهرستان ارومیه، حکم طلاق درباره آن‌ها صادر شده بود، حاکی از آن است که ۸۳٪ زنان و مردان اظهار نموده‌اند که علت تقاضای طلاق آنان از همسر، ناسازگاری‌های رفتاری و اخلاقی بوده است. از سوی دیگر، بررسی خانواده‌های مطلقه توسط عبدالحسینی^۱ نیز حاکی از آن است که عدم تفاهم اخلاقی و علاقه با ۵۱٪ از مهم‌ترین عوامل مؤثر بر وقوع طلاق در بین زوجین بود.^۲

برای این اساس، چنان‌چه بتوان روابط اعضای خانواده را بر ارزش‌های اخلاقی منطبق نمود، انتظار می‌رود که خانواده‌ای اخلاقی تشکیل شده و از استحکام لازم برخوردار گردد.

در این نوشتار، با استفاده از منابع اسلامی، مهم‌ترین ارزش‌های اخلاقی که موجب تقویت روابط میان همسران می‌شود، شناسایی و شاخصه‌ها و معیارهای آن تعیین می‌گردد. همچنین تهدیدها و آسیب‌های بی‌توجهی به این ارزش‌ها تبیین شده و برای استقرار آن‌ها در خانواده، راهبردهای لازم ارائه خواهد شد. موضوعاتی هم‌چون اساق در گفت‌وگو، اخلاق در روابط صمیمانه، اخلاق در حل تعارض بین فرد، اخلاق در برقراری ارتباط با خارج نظام خانواده، اخلاق در مدیریت و ایفای نقش، اخلاق در امور جنسی، و اخلاق در امور اقتصادی شاکله‌ی اصلی نوشتار حاضر را تشکیل می‌دهد. در تبیین هریک از موضوعات فوق، تلاش شده تا سبک زندگی الگوهای موفق زندگی خانوادگی نیز ارائه شود. استناد به منابع اصیل دینی، نقل سیره‌ی اولیای الهی و اختصار، از مشخصات این اثر به شمار می‌رود.

۱. عبدالحسینی، بررسی علل طلاق با نگاه به مشکلات جنسی (نیازی پنهان، اما قابل درمان و مداخله)، مشاوره خانواده و بهداشت جنسی، ص ۶۲، ۶۱.

۲. حسین خانی، معیارهای انتخاب همسر از دیدگاه اسلام و ساخت مقیاس آن، ص ۵.